

осмысления формирования картины мира в условиях информатизации современного общества. Доказано, что информационная картина мира проявляется через свойства научной информации.

Ключевые слова: информация, мир, картина мира, мировоззренческие модели.

INFORMATION PICTURE OF THE WORLD: PHILOSOPHICAL APPROACH TO ESSENCE COMPREHENSION

Dzeban O. P., Romaniuk S. M.

A role and place of information in forming a modern scientific picture of the world is analyzed. The information picture of the world is examined as a new sphere of human existence. The problem field requiring philosophical comprehension of the world picture formation under the conditions of modern society informatization is defined. It is proved, that the information picture of the world manifests itself through the features of scientific information.

Key words: information, world, world picture, worldview models.

УДК 1:316.3+340.12

*Ю. Ю. Калиновський, доктор філософських наук, професор;
О. М. Аксьонова, здобувачка*

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Досліджено основні форми та засоби правового виховання у контексті їх використання у ВНЗ України. Показано взаємозв'язок морального та правового виховання в процесі розвитку особистості. Визначено основні умови ефективної реалізації правовиховних заходів у ВНЗ нашої країни. Запропоновано основні напрями розвитку правовиховної роботи у ВНЗ України.

Ключові слова: виховання, правове виховання, правова культура, функції правового виховання, засоби правового виховання.

Актуальність проблеми. Процес навчання у ВНЗ передбачає не тільки засвоєння знань, а й усвідомлення певної системи цінностей, серед яких важливе місце посідають правові цінності та ідеали. Вочевидь, в українському суспільстві є дуже поширеним правовий нігілізм (та інші різновиди деформацій правосвідомості), саме тому правове виховання у всіх його формах є актуальним. Особливо важлива правовиховна діяльність для закладів освіти

(зокрема, ВНЗ), в яких формується світогляд майбутніх громадян, закладаються основи правової культури та правової поведінки. На сьогодні у ВНЗ України правове виховання здійснюється в межах навчально-виховного процесу сегментарно і, на жаль, не набуло системного, цілеспрямованого характеру.

Виходячи з наведеного, *метою* статті є дослідження особливостей, методів та шляхів розвитку правового виховання у ВНЗ України.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Теоретичним підґрунтям для розкриття теми нашого дослідження стали праці О. Бандурки, М. Гавриленко, Р. Гришкової, О. Данильяна, О. Зарицького, Н. Коломоєць, В. Кравцова, М. Кравчука, Л. Мацука, Н. Мачинської, Н. Онищенко, О. Скакун, М. Фіцули та ін.

Виклад основного матеріалу. Як відомо, правове виховання тісно пов'язане з правовим навчанням (освітою): виховання не може здійснюватися без навчання, а навчання певною мірою справляє і виховний ефект. Розрізнення тут можна провести умовно за сферою дії: виховання впливає головним чином на емоційно-вольовий, ціннісний, світоглядний сегмент свідомості, а навчання – на раціональний, тобто спостерігається інформаційно-ознайомлюючий вплив на людину. Ціннісний, емоційно-вольовий вплив, у свою чергу, дуже обмежений реальною правовою практикою, адже дуже важко виховати в людині повагу до тих цінностей, яких бракує в суспільній свідомості і діяльності людей, але які проголошуються у деклараціях і демагогічних заявах політичних лідерів перед населенням. Тому перед педагогами в Україні у сфері правового виховання постають складні завдання: популяризувати ті правові цінності, які не завжди є нормою суспільного життя, розтлумачувати різницю між цінностями та антицінностями, розвінчувати «псевдоідеали», нав'язані, наприклад, ЗМІ, інтелектуально протистояти неправовим стереотипам мислення та поведінки, поширеним у вітчизняному соціумі.

Слід зазначити, що особливості правового виховання у ВНЗ визначаються низкою чинників загальносуспільного та загальнодержавного значення: типом суспільства і політичної системи, ментальними особливостями і традиціями, рівнем економічного розвитку країни, типом домінуючої правової культури і правосвідомості тощо.

Так, у модернізованих суспільствах рівень правової культури і правосвідомості – важливий чинник горизонтальної і вертикальної соціальної мобільності, оскільки від нього залежать можливості переходу людини від одних ролей до інших, із однієї страти в іншу, більш елітарну. Саме тому в таких соціумах правове виховання є поліструктурним і динамічним порівняно з традиційними суспільствами.

У той же час у традиційних суспільствах правове виховання може тією чи іншою мірою (залежно від ступеня традиційності), так би мовити, консер-

увати правові традиції і звичаї, підтримуючи певний тип правової культури. Це пов'язано в основному з двома обставинами:

– чим традиційнішим є суспільство, тим більш закриті в ньому всі верстви, особливо елітарні;

– чим більшою мірою модернізовано суспільство, тим менше розходжень у змісті і якості виховання в нижчих та елітарних соціальних верствах населення [1, с. 101–102].

Вочевидь, що для досягнення максимального ефекту правовиховні заходи у ВНЗ повинні бути складовою загальнодержавної системи правового виховання. Підкреслимо, що систему правового виховання утворюють такі елементи:

1) суб'єкти – державні органи, організації, спеціально уповноважені державною особою, які здійснюють правовиховну діяльність;

2) об'єкти – громадяни або суспільні групи, яких виховують;

3) сукупність правовиховних заходів, певних способів та засобів.

Суб'єкт правового виховання може мати правовиховну функцію як основну (педагогічні та юридичні ВНЗ, інші ВНЗ України, юридичні факультети ВНЗ та ін.) або як одну з багатьох (ради депутатів, прокуратура, адвокатура, органи юстиції, МВС, Міністерство освіти і науки України та ін.).

Об'єкт правового виховання у ході правовиховного процесу зазнає впливу двох чинників, від яких залежить ефективність правового виховання:

– об'єктивний чинник – позитивні зовнішні умови, що сприяють правовиховній діяльності (демократизація суспільства, захист прав особистості, успіхи правотворчої діяльності, юридичної практики та ін.), або негативні умови, що ускладнюють правовиховну діяльність (недосконалість законодавства, невідпрацьованість способів і засобів правового виховання тощо);

– суб'єктивний чинник – позитивний внутрішній духовно-правовий стан особистості (її правова вихованість, установка на правомірну поведінку) або негативний (правова установка на неправомірну поведінку, однією з основ якої є правовий нігілізм) [2, с. 115–116].

У процесі правовиховної діяльності, на думку фахівців, необхідно застосовувати низку засобів загального характеру. У той же час правове виховання у ВНЗ має свої специфічні методи та форми. До загальних засобів правового виховання можна віднести такі:

1) вивчення нормативно-правових актів та ознайомлення із законотворчою діяльністю;

2) розповсюдження ознайомлювальних та роз'яснювальних матеріалів з правової тематики через Інтернет, телебачення, газети;

3) підготовка спеціалізованих педагогічних і юридичних інтернет-видань та газет, метою яких є поширення правових знань;

4) інформаційно-освітні заходи: прес-конференції, брифінги, зустрічі, лекції, бесіди, семінари, вечори запитань і відповідей, консультації та ін.

Відповідно кожен навчальний заклад може розробляти власні методи та напрацьовувати своєрідні методики правового виховання, наприклад, це можуть бути конкурси серед студентів щодо знань з правової тематики, зустрічі з авторитетними юристами (міста, області, району), підготовка вузівської газети або інтернет-сторінки з висвітленням правових питань тощо.

Важливо зазначити, що правове виховання є невід'ємним від морального виховання, тому деякі фахівці говорять саме про морально-правове виховання у ВНЗ як комплексний вплив на свідомість молоді.

Так, Н. Коломоець зазначає, що головні завдання морально-правового виховання у ВНЗ МВС України мають зводитися до:

- виховання моральної чистоти особистості, а особливо таких її якостей, як чесність, відповідальність за доручену справу, принциповість, самостійність, ініціативність тощо;

- виховання відчуття особистої відповідальності за свої вчинки, дії та ухвалені рішення як представника державної влади і гаранта закону, що значно посилює роль правового виховання;

- виховання вміння поступитися особистими інтересами заради інтересів колективу і суспільства, особистої мужності, самовладання тощо;

- виховання прагнення засвоїти основний зміст норм моралі;

- формування морально-професійних якостей у майбутніх працівників міліції, глибоке розуміння ними свого обов'язку як фахівців високої кваліфікації та усвідомлення особистої причетності до виховання людей;

- виховання прагнення зміцнення авторитету та поваги до професії працівника органів внутрішніх справ;

- виховання цілеспрямованості, внутрішньої потреби і навичок у всьому керуватися високими моральними ідеалами і принципами, активно боротися за їх втілення у життя [3, с. 78–79].

Можна констатувати, що рівень правового виховання у ВНЗ залежить як від загальносуспільної ситуації, так і від морально-правового клімату в конкретному ВНЗ.

Отже, вирішальну роль у правовому вихованні у ВНЗ відіграє особа викладача, який є носієм та популяризатором певних цінностей. Педагог повинен бути зразком точного і неухильного виконання норм законів та обов'язків. Забезпечити правовиховну роботу може тільки людина, яка добре обізнана з основними положеннями юридичної науки, знає методики навчання правовим знанням, формування у студентів правової свідомості, вироблення навичок і вмінь правомірної поведінки. Навички і звички дотримуватися норм законів і моралі – це закономірний результат свідомого ставлення до виконання своїх обов'язків, дотримання правових та інших соціальних норм.

Вочевидь, метою правового виховання молоді є формування правової культури громадянина України, що складається зі свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків перед суспільством і державою, закріплених у Конституції України, глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися і виконувати його вимоги, що виражають волю та інтереси народу, активної участі у громадських справах, боротьбі з порушниками законів.

Як слушно зазначає М. Фіцула, необхідність організації правового виховання молоді зумовлена розбудовою правової держави, існування якої немислиме без відповідного рівня правової культури її громадян, трансформації правової системи, необхідністю подолати правовий нігілізм та правову неграмотність [4].

У свою чергу, І. Романова визначає правове виховання у ВНЗ як процес цілеспрямованого впливу на студентів з боку викладачів, метою якого є формування високого рівня правової свідомості й активної правомірної поведінки [5, с. 8].

Як відомо, правове виховання – це специфічний чинник освітнього процесу, який реалізується педагогом шляхом цілеспрямованого впливу на вихованців із застосуванням аналізу, прогнозування, планування, організації, контролю та оцінки їх поведінки з метою досягнення належного рівня соціально значущих рис особистості [6, с. 14].

У сучасній науковій літературі висловлюються різні точки зору щодо співвідношення таких понять, як «правове виховання» та «правова освіта». Так, О. Скакун зазначає, що правова освіта, як і правове виховання, являє собою процес засвоєння знань про основи держави і права, виховання у громадян поваги до закону, прав людини, небайдужого ставлення до порушень законності та правопорядку [7, с. 484].

У той же час М. Кравчук вважає, що правова освіта є найбільш ефективною формою правового виховання, оскільки спрямована на надання певної системи правових знань і здійснюється в школах, училищах, технікумах, ВНЗ тощо. Як бачимо, автор розглядає правову освіту як складову правового виховання [8, с. 220].

Підтримуючи означену точку зору та узагальнюючи наведені класифікації форм правового виховання, підкреслимо, що найбільш поширеними з них є такі:

- правова освіта (або інакше: правовий всеобуч);
- правова пропаганда;
- юридична практика державних органів та інших організацій (наприклад, правовиховна діяльність суду, прокуратури, органів внутрішніх справ, юстиції, адвокатури тощо);

- правомірна поведінка громадян, їх особиста участь у здійсненні правохоронної діяльності;
- самовиховання.

Відповідно форми та засоби правового виховання, що можуть застосовуватися у ВНЗ та суспільстві в цілому, спрямовані на реалізацію таких функцій:

1) передавання вихованцям (індивідам, суспільним групам) певної суми правових знань, навичок, умінь;

2) формування правових ідей, почуттів, переконань у правосвідомості вихованців, вироблення правової установки на правомірну поведінку [1, с. 100–101].

Аналізуючи роль і місце правового виховання в діяльності ВНЗ, О. Бандурка зазначає, що велике значення у цій роботі має надаватися керівній ланці навчального закладу. Значущим є особистий приклад керівника, в якому поєднуються справедлива вимогливість до підлеглих і турбота про них [9, с. 214]. Створюючи відповідний мікроклімат у колективі, керівництво ВНЗ разом з викладачами налаштовують студентів на дотримання певних норм і правил, основою яких є моральні норми, професіоналізм, академічна чесність, творча свобода в поєднанні з особистою відповідальністю та ін.

Отже, правове виховання у ВНЗ повинно мати системний, науково обґрунтований характер, відповідати віковим особливостям студентів.

Студентство зараз перебуває в епіцентрі перехрещення багатьох культур, а окрема молода людина формується і виступає носієм декількох культур та субкультур – етнічної, масової чи елітарної, соціальної, політичної, правової, молодіжної, професійної тощо. Саме тому виховання у ВНЗ є визначальним чинником і необхідною складовою полікультурної освіти, бо абстрактне виховання, не пов'язане з традиціями, менталітетом, нагальними та майбутніми потребами українського соціуму, не може бути реалізовано повноцінно, не може сприяти формуванню цілісної особистості. Культурна й освічена особистість – це вільно мисляча, толерантна, відкрита людина, здатна до усвідомленого етичного вибору в широкому світі культурних цінностей, духовно-етичного та творчого саморозвитку. Саме така особистість має стати «метою» виховної діяльності у вищій школі [10, с. 139].

З огляду на наведене підкреслимо, що правове виховання студентської молоді може бути результативним за дотримання таких умов:

- розкриття змісту всіх галузей права, оскільки у повсякденній діяльності і житті людина керується основними положеннями всіх галузей права;
- характеризуючи конкретні правові норми, показувати їх зв'язок з мораллю, на якій ґрунтується право;
- ілюструючи порушення норм права, не зловживати негативними прикладами, а використовувати зразки, які вчать правомірній поведінці у певній правовій ситуації;

– описуючи факт вчинення злочину, не вдаватися до деталей, аби не викликати бажання наслідувати його, важливіше розкрити сутність негативного вчинку;

– залучаючи до правовиховної роботи працівників правоохоронних органів, наголошувати їм на особливостях спілкування з молодими людьми, специфіці студентської аудиторії;

– залучати студентів до посиленої правоохоронної діяльності;

– дбати про високий рівень правової культури педагогів і відповідний морально-правовий клімат у ВНЗ [2, с. 118].

Можна стверджувати, що правовиховна робота у ВНЗ спрямована на особистісно орієнтовану педагогічну взаємодію суб'єктів виховання, метою і мірою ефективності якої є особистісний і професійний розвиток молодої людини, формування у неї рис громадянина своєї держави. Важливу роль у здійсненні правового виховання у ВНЗ відіграє позааудиторна робота. Позааудиторна правовиховна робота – це підсистема виховної роботи у ВНЗ, зміст і організаційні форми якої зумовлені специфікою професійної підготовки майбутнього фахівця.

Позааудиторній правовиховній роботі притаманні: цілісність та безперервність; цілеспрямованість виховного впливу; творчий характер взаємодії учасників виховного процесу; наявність об'єктивних (соціальні, матеріально-технічні) та суб'єктивних умов її організації (знання, уміння та навички суб'єктів виховання, позитивна мотивація спільної діяльності).

Відповідно правове виховання у ВНЗ є складовою частиною загального виховного процесу. Процес виховання у ВНЗ – це система виховних заходів, спрямованих на формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Зазначимо, що тільки у системній взаємодії в межах освітнього простору соціальні суб'єкти можуть самореалізуватись як особистості. При аналізі системи виховної роботи у ВНЗ необхідно виходити з розуміння системи як певної впорядкованої сукупності елементів, взаємопов'язаних між собою принципами, що, у свою чергу, утворюють систему та забезпечують єдність дій у процесі реалізації головної мети та завдань виховання. Лише за умов безперервної освіти стратегічною метою системи виховання у сучасному ВНЗ є підготовка професійно і культурно орієнтованої особистості, яка характеризується здатністю до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості, усвідомленням необхідності навчання та самовдосконалення протягом усього життя. Основними завданнями системи вишівського виховання в умовах безперервної освіти є: створення відповідного культурно-освітнього середовища; формування кадрового потенціалу, створення та вдосконалення системи виховання; розроблення теоретичних засад та практичних заходів, що забезпечують наступність усіх суб'єктів навчально-виховного процесу в досягненні цілей сучасної системи освіти [11, с. 102].

Розвиток у студентів ціннісного орієнтування і мотиваційного компонента в умовах існуючої практики навчання і виховання у ВНЗ залежить від особливостей переконань особистості, а саме:

- 1) освоєння духовної культури суспільства (науки, літератури, мистецтва);
- 2) формування політичних, моральних, естетичних, правових, релігійних (або атеїстичних), філософських та інших поглядів;
- 3) формування духовних почуттів – громадянських, моральних, естетичних тощо;
- 4) осмислення і синтез знань про світ загалом;
- 5) обрання життєвого шляху, визначення мети та змісту життя;
- 6) формування і дотримання життєвої позиції [12, с. 53].

Як стверджують фахівці, одним із завдань правового виховання у ВНЗ є формування не тільки правової культури студента, а і його комунікативної культури, що пов'язано з розвитком особистості в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні. В обранні методів організації навчально-виховної роботи під час формування комунікативної культури студентів-юристів сприятливими педагогічними умовами, на думку Р. Гришкової, є: 1) відбір навчального матеріалу особистісного характеру та організація навчально-виховної діяльності з урахуванням відповідного змістового наповнення підручників та посібників; 2) персоніфікація навчального матеріалу; 3) наближення процесу навчання до реальних умов спілкування; 4) управління спілкуванням за допомогою ділових (рольових) ігор; 5) створення позитивної емоційної атмосфери під час занять; 6) урахування прав студентів на обрання власних способів виконання навчальних завдань; 7) стимулювання позитивних результатів; 8) пошуковий та дослідницький методи навчально-пізнавальної діяльності студентів; 9) зіставлення літературних та реальних ситуацій [13, с. 11].

Зазначимо, що правове виховання у ВНЗ України є невід'ємним від стратегічних завдань, які необхідно вирішувати у межах всієї країни. З цього приводу О. Данильян підкреслює, що основними завданнями правового виховання в сучасній Україні є: а) підвищення загальної моральності громадян; б) формування достатнього рівня правової культури і правової свідомості громадян; в) зниження рівня девіантних вчинків. Усе це неможливо без науково обґрунтованої державної політики у сфері правового виховання, якої, на жаль, в Україні поки що бракує. Ось чому для підвищення рівня правової культури її громадян перш за все необхідно виробити чітку державну політику в цій сфері, яка передбачала б координацію зусиль усіх державних органів у цьому процесі. Важливо також повною мірою використовувати весь позитивний досвід, накопичений у нашій країні за минулі десятиліття. Причому застосовувати його треба творчо, оскільки деякі питання у сфері правового виховання слід вирішувати на концептуально новій основі, з огляду на завдання нинішнього етапу розвитку України як суверенної держави, котра

прагне стати демократичною і правовою. При цьому необхідно пам'ятати й про те, що вирішення завдань з формування сучасної правової культури у громадян в умовах перехідного суспільства залежить не тільки від держави, а й від зусиль усієї громадськості, кожного громадянина країни [14, с. 9–10].

Висновки. Узагальнюючи наведені роздуми, можна визначити основні напрями розвитку правовиховної роботи у вітчизняних ВНЗ.

По-перше, необхідно підняти правове виховання студентської молоді на якісно новий рівень шляхом створення загальнодержавної програми правового виховання, введення у навчальні плани та програми ВНЗ України відповідних дисциплін (наприклад, «Філософія правового виховання»).

По-друге, слід видавати підручники, створювати комп'ютерні програми, проводити конкурси та конференції з правовиховної тематики.

По-третє, необхідно не тільки посилити правовиховну складову під час проведення аудиторних занять зі студентами, а й активно впроваджувати різноманітні форми позааудиторної правовиховної роботи.

По-четверте, є нагальна потреба у поліпшенні умов отримання студентами відповідних знань та навичок у правовій сфері: створення відеокурсів, фільмів з правової проблематики, бібліотек з електронною пошуковою системою, розширення доступу до правової літератури.

По-п'яте, необхідно залучати громадські організації до правового виховання студентів на всіх етапах їх навчання.

По-шосте, слід постійно дбати про морально-правовий і психологічний клімат у ВНЗ, не бути байдужими до порушень етичних і правових норм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарицький О. Л. Правове виховання як доміант формування правової культури / О. Л. Зарицький // Європейські перспективи. – 2011. – № 2, ч. 1. – С. 98–102.
2. Мачинська Н. Правове виховання як складова гармонійного розвитку особистості / Н. Мачинська // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України ; Благодійний фонд ім. Антона Макаренка. – К. : ЕКМО, 2009. – Вип. 1. – С. 112–119.
3. Коломоєць Н. В. Специфіка морально-правового виховання персоналу вищих навчальних закладів МВС України / Н. Коломоєць // Наше право. – 2011. – № 1, ч. 2. – С. 77–80.
4. Фіцула М. М. Правове виховання учнів : метод. посіб. / М. М. Фіцула. – К. : ІЗМН, 1997. – 148 с.
5. Романова І. А. Формування правової свідомості майбутніх вчителів у процесі навчальної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / І. А. Романова ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2002. – 19 с.
6. Мацук Л. О. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до правового виховання молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Л. О. Мацук ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2002. – 23 с.
7. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник : пер. з рос. / О. Ф. Скаун. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

8. Теорія держави і права (опорні конспекти) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт.-упоряд. М. В. Кравчук. – К. : Атіка, 2003. – 288 с.
9. Бандурка О. М. Професійна етика працівників міліції : навч. посіб. – Вид. 2-ге, доопрац. / О. М. Бандурка. – Х. : ХНУВС, 2011. – 262 с.
10. Кравцов В. О. Виховна робота у ВНЗ як фактор формування методологічної культури майбутнього вчителя / В. О. Кравцов // Зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 16, кн. 1. – С. 136–144.
11. Онищенко Н. Виховна робота у системі професійної підготовки майбутніх учителів / Н. Онищенко // Вища школа. – 2011. – Спецвип. 7. – С. 99–107.
12. Гавриленко М. О. Соціальні цінності та активність студента як провідні критерії та показники соціального виховання молоді / М. О. Гавриленко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 49–56.
13. Гришкова Р. О. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р. О. Гришкова. – К., 2000. – 22 с.
14. Данильян О. Г. Деякі напрями оптимізації правового виховання в сучасній Україні / О. Г. Данильян, Я. О. Овдієнко // Наук. зап. Харк. ун-ту Повітр. Сил. Сер.: Соціальна філософія, психологія. – Х. : ХУПС, 2009. – Вип. 4 (31). – С. 3–11.

ПРАВОВОЕ ВОСПИТАНИЕ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Калиновский Ю. Ю., Аксенова О. Н.

Исследованы основные формы и способы правового воспитания в контексте их использования в вузах Украины. Показана взаимосвязь нравственного и правового воспитания в процессе развития личности. Определены основные условия эффективной реализации правовоспитательных мероприятий в вузах нашей страны. Предложены основные направления развития правовоспитательной работы в вузах Украины.

Ключевые слова: воспитание, правовое воспитание, правовая культура, функции правового воспитания, средства правового воспитания.

LEGAL EDUCATION IN THE HIGHER SCHOOL OF UKRAINE: PROBLEMS AND OUTLOOK

Kalinowski Y. Y., Aksenova O. M.

The basic forms and methods of legal education in the context of their use in Ukrainian universities are examined. Correlation between moral and legal education in the process of personal development is shown. The basic conditions for effective implementation of legal education activities in higher school institutions in our country are defined. The basic directions of development of legal education in Ukrainian universities are proposed.

Key words: education, legal education, legal culture, legal education functions, the methods of legal education.